СЕКЦІЯ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

СУТНІСТЬ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ У ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ

ВІННИЦЬКА О. А.
кандидат економічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна

Доходи бюджету є основою системи фінансового забезпечення соціально-економічний розвитку країни та займають вагоме місце у формуванні бюджетних ресурсів держави.

В економічній літературі відсутні єдині підходи до трактування поняття «доходи бюджету», яке вітчизняні науковці розглядають з одного боку, як систему економічних відносин [1, с. 166; 2, с. 121], з іншого – як кошти, які формують централізований фонд фінансових ресурсів держави [3, с. 83; 4, с. 83]. Сьогодні у фінансовій науці поняття «доходи бюджету» є досить поширеним і використовується в декількох аспектах. Розглядаючи «доходи бюджету» як правову категорію, необхідно згадати визначення бюджету у правовому тлумаченні, в якому це поняття традиційно розуміється як фінансовий план відповідного фінансово-правового утворення, що має конкретний правовий вираз, тобто затверджений у формі нормативно-правового акта [5, с. 251]. Так, В. Загорський, О. Вовчак. та ін. зазначають, що доходи бюджету – це здійснені на підставі правових норм обов'язкові і добровільні надходження до бюджету, що використовуються державою для виконання своїх функцій [6, с. 23].

При аналізі доходів бюджету у правовому значенні виникає ототожнення понять «доходи бюджету» і «доходна база відповідного фінансового плану» [6, с. 251]. Так, О. Пауль звертає увагу на те, що доходна частина бюджету – це частина фінансового плану, тобто лише заплановане, передбачуване надходження доходів. Дослідник вважає, що якщо розглядати доходи бюджету виключно як доходну частину бюджету, то в цьому разі можна вести мову про його правовий аспект [7, с. 16].

Досліджуючи сутність доходів бюджету, вітчизняні вчені відмічають, що державні доходи – ширше поняття, ніж доходи бюджету. Вони включають як доходи бюджету, так і чисті доходи державних підприємств [8]. Державні доходи охоплюють ту частину фінансових відносин, яка пов'язана з формуванням фінансових ресурсів у розпорядженні держави і державних підприємств [9]. При цьому акумульовані державою фінансові ресурси належать до централізованих (концентруються в державному та місцевих бюджетах і фондах цільового призначення), а ті, що залишаються в розпорядженні державних підприємств, є децентралізованими [9].

Характеризуючи дефініцію «доходи бюджету», можна погодитись, що вони є складовою державних доходів, що має похідний характер [10]. Оскільки не всі державні доходи є доходами бюджетів, то, в свою чергу, бюджетні доходи включають до свого складу лише ті, які зосереджуються в загальнодержавних централізованих фондах, а також регіональних та місцевих фондах (державному та місцевих бюджетах) [11, с. 86]. Таким чином, поняття доходів бюджету у кількісному вимірі є вужчим від державних доходів.

У цілому, доходи бюджету трактують як сукупність надходжень до бюджетів на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України. Вважаємо, що доходи бюджету формулювати як сукупність надходжень бюджету некоректно, оскільки Бюджетний кодекс України визначає, що надходження бюджету включають «доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів» [12]. Тоді як, доходи бюджету трактуються, як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ) [12]. Отже, поняття доходів бюджету є вужчим від поняття надходжень бюджету. Можна погодитись з висновками Л. Сідельнікової, яка стверджує, що, «за логікою законодавця, надходження бюджету включають в себе не тільки доходи, як надходження на безповоротній основі, а й бюджетні кошти, надані на поворотній основі, – повернення кредитів, позичок, фінансової допомоги, а також кошти, залучені від приватизації державного майна» [13, с. 107]. Дослідник пропонує доходи бюджетів визначати як «грошові надходження, що отримуються за рахунок різноманітних джерел, перелік яких міститься в Бюджетному кодексі України, а розміри встановлюються щорічним законом про державний бюджет. Такі грошові надходження спрямовані на забезпечення виконання завдань, реалізацію функцій органів державної влади й органів місцевого самоврядування і задоволення потреб населення» [13, с. 107]. Ц. Огонь підсумовує поняття доходів бюджету як «єдиної, цілісної системи специфічних економічних відносин, які виникають в умовах розподілу і перерозподілу ВВП з метою формування загальнодержавного фонду фінансових ресурсів для забезпечення виконання, насамперед, конституційних зобов'язань» [14, с. 27]. В цьому визначенні простежується як правовий, так і матеріальний аспект.

Аналіз наукової літератури, дозволив зробити висновок, що існують різні думки до трактування змісту доходів бюджетів, в процесі дослідження виявлено, що пропонується різне бачення цієї категорії. На основі аналізу існуючих наукових підходів щодо дослідження сутності доходів бюджету доцільно зазначити, що їх визначення можна сформулювати у правовому аспекті як фінансовий план держави чи органів місцевого самоврядування, в якому відображено кошти, що надходять у безоплатному і безповоротному порядку у розпорядження органів державної влади і місцевого самоврядування, справляння яких передбачено законодавством України.

Література:

1. Романенко О.Р Фінанси. Підручник / О. Р. Романенко. – К.: Центр Навчальної Літератури. – 2003. – 312 с.
2. Фещенко Л.В. Бюджетна система України: Навчальний посібник / Л. В. Фещенко, П. В. Проноза, Н. В. Кузьминчук. – К.: Кондор. – 2008. – 440 с.
3. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки : [монографія] / К. В Павлюк. – К. : НДФІ. – 2006. – 584 с .
4. Регулятивний потенціал податкової системи України / [Т. М. Рева, К. Ф. Ковальчук, Н. В. Кучкова, Іванов Ю Б. та ін.]. – Х.: ХНЕУ. – 335 с.
5. Токарєва К. О. До питання визначення поняття «доходи бюджету» / К. О. Токарєва // Проблеми законності. Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – № 124. – С. 251–259.
6. Фінанси [Загорський В. С., Вовчак О. Д., І. Г. Благун, І. Г. Чуй]. – 2–е вид. стер. – 2008. – 247 с.
7. Пауль А. Г. Доходы бюджетов (бюджетно-правовое исследование) / А. Г. Пауль; под ред. М. В. Карасёвой. – М.: Инфотропик Медиа. – 2012. – 288 с.
8. Фінанси: підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2012. – 687 с.
9. Венгер В. В. Фінанси: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Венгер. – К.: Центр учбової літератури. – 2009. – 432 с.
10. Вінницька О. А., Л.А. Чвертко, Т.О. Корнієнко Міжбюджетні трансферти як інструмент бюджетного регулювання // О. А. Вінницька, Л. А. Чвертко, Т. О. Корнієнко. – Економіка. Фінанси. Право. – № 10. – 2018. – С. 31-34.
11. Савчук С. В. Теоретико-концептуальні засади визначення доходів бюджетів як об’єкту бюджетного планування / С.В. Савчук // Наука й економіка. – 2012. – № 1(25). – С. 81–89.
12. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року № 2456–VI / Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi–bin/laws/main.cgi.
13. Сідельникова Л. П. Науково-теоретичне підгрунтя концепції формування доходів державного бюджету / Л.П. Сідельникова // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ № 1. – 2013. – С. 105–109.
14. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: напрями реструктуризації та вдосконалення: автореф. дис. докт. екон. наук: 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит / Ц. Г. Огонь. – К.: КНЕУ. – 2004. – 36 с.

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

АРТЮХ Г. І.
старший викладач
ГОРЛАЧ А. С.
старший викладач кафедри фінансів та обліку
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

Світова фінансова криза негативно вплинула на реальний і фінансовий сектори економіки та зумовила ще більшої уваги на аспектах фінансової стійкості та стабільності фінансової системи взагалі та окремих фінансових інститутів. Важливим в аналізі фінансової стійкості є дослідження того,